

практичним посібником автора, сприяє наочному уявленню найпершого, миттєвого проблиску творчої думки, наповнюючись змістом, набуває форми, перетворюючись у художню плоть [3, с. 5]. Щоденник сприяє проникненню не лише у творчу лабораторію його автора (письменника), але й уможливує з'ясування його особистого життя й духовного світу; у нього письменник не лише занотує матеріал для своїх майбутніх літературних творів, але й відпрацює їхню форму, розмірковує, оцінює власну творчість, тому щоденник виконує не тільки мнемонічну, але й естетичну та автометаdeskриптивну функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики Текст. / М. М. Бахтин. -М. : Худож. лит., 1975. - 504 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В.Т. Бусел – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2004. – С.272.
3. Галич О. А. Олесь Гончар у вимірах Non fiction: монографія. – Луганськ: Книжковий світ, 2011. – 260с.
4. Коцюбинська М. Над маминими щоденниками // Кур'єр Крив басу. – 2005. - №184.- С.120
5. Степаненко М. Публіцистична спадщина Олесь Гончара (мовні, навколомовні й деякі інші проблеми). – Полтава : АСМІ, 2008. – 396с. : фотоіл. – Бібліогр.: с. 388-391.

С. В. Іць

Житомирський державний
університет імені Івана Франка
(м. Житомир)

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДІАОСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ

Реформування вищої педагогічної освіти, викликане необхідністю її фундаменталізації, демократизації, неперервності, гуманістичної спрямованості та відповідності загальноєвропейським стандартам, потребує впровадження в професійну підготовку майбутніх учителів нових освітніх технологій. У якості критерію вузівської професійно-педагогічної підготовки на сьогоднішній день виступає професійна компетентність вчителя, яка є категорією динамічною, розвивальною, детермінованою конкретною історичною ситуацією, в умовах якої здійснюється професійна діяльність.

З проблемою формування професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах пов'язана ціла низка досліджень в Україні та за рубежом (В. А. Адольф, Н. М. Бібік, Т. Г. Браже, Є. В. Бондаревська, С. В. Будак, С. Г. Вершловський, Б. С. Гершунський, Н. І. Запрудський, Н. В. Кузьміна, А. В. Хуторський, А. Д. Щекатунова та ін.). У працях цих вчених професійна компетентність пов'язується з рівнем освіченості майбутнього вчителя і його загальнокультурною компетентністю, а також розглядається як складна система, що включає знання, уміння, навички та професійно-важливі якості спеціаліста. Автори досліджень з формування професійної компетентності майбутніх учителів наголошують на необхідності розробки проблеми підвищення професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах багаторівневої професійної освіти.

У цілому процес формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови ми розглядаємо як системний, багатовимірний феномен, що охоплює методичну, змістову, процесуальну та особистісну складові навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Крім цього, треба мати на увазі, що характерною тенденцією сучасного світу є неперервне зростання кількості інформації („золота доба” інформації), підвищення ролі особистості, інтелектуалізація її діяльності, швидкоплинність зміни техніки і технологій у світі, зміна однієї соціокультурної парадигми та виникнення інших орієнтованих на цінності інформаційного суспільства. Становлення глобальної інформаційної індустрії, інформаційних технологій і техніки, її кардинальні зміни, що відбуваються під впливом цього процесу у соціально-політичному житті та свідомості людей вимагає якісної переробки потоку інформації, нових форм її усвідомлення. Цей процес супроводжується значними змінами в усіх сферах людської діяльності, в тому числі й освіти. Провідна роль у цьому належить вчителю, який існує в такому інформа-

ційному суспільстві.

Вчені довели що, глобальному інформаційному суспільству як новому етапу розвитку людства притаманні особливі ознаки [6, с. 37-38]. По-перше, це суспільство нового типу, що формується в результаті глобальної соціальної революції, основою якої є вибуховий розвиток і конвергенція інформаційних та телекомунікаційних технологій. Для вчителя саме іноземної мови це надзвичайно важливо, адже через інформаційні та телекомунікаційні технології він отримує доступ до нової іноземної інформації, яку він переосмислює та змінює для потреб своїх учнів. По-друге, у новому інформаційному суспільстві сформована інформаційна індустрія, яка включила в себе комп'ютерну і телекомунікаційну промисловість, розробників аудіовізуального змісту та програмного забезпечення, виробників елементної бази та побутової електроніки, мультимедійну промисловість. Важко зараз уявити школу не комп'ютеризовану, а в багатьох учнів є повний комплект, що значно полегшує роботу вчителя, мотивує його до пошуку нових форм і методів роботи з ІКТ. По-третє, нове суспільство є суспільством знань. Громадяни мають технічні та правові можливості доступу до різноманітних джерел інформації. У процесі підготовки саме вчителя іноземної мови, знання, яке набувається насамперед завдяки доступу до різної інформації, формується штучний інтелект вчителя, його здатність прийняти ефективні рішення у своїй професійній діяльності. По-четверте, нове суспільство є глобальнішим і базується на глобальному характері інформації та значних інформаційних ресурсах: обмін інформацією не матиме часових, просторових та політичних кордонів. А тим більше для майбутнього вчителя іноземної мови, який з легкістю може обмінюватися інформацією іноземною мовою зі своїми колегами з різних вузів України, а також дальнього і ближнього зарубіжжя за допомогою своєї web-сторінки, або розмістивши web-портфоліо в Інтернеті. По-п'яте, нове глобальне суспільство сприяє взаємному проникненню культур, однак відкриває кожній культурі нові можливості для самореалізації, а саме вчитель іноземної мови є носієм іноземної культури і тому він являється ключовою фігурою у формуванні соціокультурної компетентності учнів [6, с. 37-38].

Метою роботи є розглядання медіаосвіти як процесу творення майбутнього вчителя іноземної мови за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа), з метою формування культури спілкування з медіа, критичного мислення, здатності повноцінно сприйняття, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різним формам самовираження за допомогою медіате хніки, реалізації творчого потенціалу.

За допомогою медіаосвіти, інтерес до якої в останні роки значно зріс, особистість здобуває інформаційну свободу – право одержувати інформацію, необхідну для життя, розвитку й професійної діяльності, висловлювати свої погляди з приводу тих або інших явищ і подій, передавати інформацію іншим людям [7, с. 153].

У багатьох країнах сьогодні медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів. Вона є атрибутом глобалізаційних перетворень, чинником конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства. На жаль, в Україні медіаосвіта досі залишається фрагментарною і здійснюється переважно стихійно з ініціативи ентузіастів, педагогів-новаторів за явного браку інтеграції цих зусиль в ефективну медіаосвітню систему. Ми вважаємо що основна причина цього це труднощі, пов'язані з недостатнім досвідом, слабким володінням методичними та організаційними формами проведення медіаосвітніх занять.

Вимоги до освітнього продукту у всіх галузях професійної освіти принципово змінилися, внаслідок чого, в умовах формування інформаційного суспільства в медіаосвіті змінилась і особистість майбутнього педагога, а також механізми, методики і технології формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Основним напрямом професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови повинна стати активізація його пізнавального інтересу до сучасних предметів, сприйняття розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок та вмій, виховання вчителя нового типу з розвиненими креативним, інноваційним мисленням, здатного до роботи в новому медіа-інформаційному просторі. Настав час переходу від традиційно-інформаційного підходу у професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови, до

проблемно-методичного, пізнавально-комунікативного підходів, спрямованих на розвиток у вчителя іноземної мови не тільки конкретної „методології” розв’язання типових педагогічних проблем, а й пошуку нових, нестандартних, найбільш ефективних засобів навчання та виховання їх потенційних учнів [5, с. 354].

Сьогодні майбутній вчитель володіє цифровими технологіями, які дозволяють одночасно отримувати інформацію з газет, радіо, телебачення, Інтернету, мобільного телефону. Ця універсализація базується на конвергенції інформаційних процесів, де візуальне начало з’єднується з началом слуховим і текстовим. Все це приводить до нових підходів навчання студентів.

Розглянемо особливості професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, спираючись на традиційні компоненти, але у світлі медіаосвіти. Актуальність звернення до медіаосвіти у новому інформаційному просторі зумовлена багатьма чинниками, серед яких провідними вчені визначили такі: – насиченість сучасного суспільства засобами масової інформації, високий рівень споживання медіапродукції; – вплив медіаінформації на свідомість суспільства; – швидке зростання кількості медіаінформації, ускладнення механізмів управління медіапростором, – зростання значення візуальної комунікації та інформації в усіх галузях життя людини; – поширення національних та міжнародних процесів приватизації інформації (Л. Мастерман) [3, с. 78].

На сучасному ринку праці, в якості та знаннях, в умовах інформаційного суспільства підвищується престиж медіакомпетентності і професіоналізму, а головне – розширюються можливості для творчої активності людей [1, с. 154].

Беручи до уваги вищесказане, на основі модифікації професійної компетентності ми виокремили структурні компоненти професійної компетентності вчителя іноземної мови, здатного до роботи у новому медіа-інформаційному просторі.

На нашу думку, професійну компетентність майбутнього вчителя іноземної мови найповніше характеризують такі чотири компоненти: мотиваційно-цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний та особистісно-рефлексивний.

Мотиваційно-цільовий компонент професійної компетентності забезпечується потребою в реалізації власного потенціалу, в основу якого покладається задоволення від процесу та результату професійної та навчальної діяльності; усвідомлене бажання досягти успіху у професійній педагогічній діяльності, пов’язаній з викладанням іноземної мови; усвідомленням значущості володіння медіаосвітньою термінологією та систематичною мотивацією ґрунтовного оволодіння медіатехнологіями, здійснення пізнавального, освітнього, розвивального, виховного аспектів змісту та мети медіаосвітньої підготовки. Він включає в себе мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки актуалізації щодо професійної компетентності; потребу в реалізації засвоєних засобами медіаосвіти; розуміння важливості неперервного та системного підвищення професійного рівня впродовж життя; стимулює творчий прояв особистості до оволодіння медіаграмотністю; передбачає наявність інтересу до медіаосвіти, яка характеризує потребу майбутнього вчителя іноземної мови у медіазнаннях, в оволодінні ефективними способами формування професійної компетентності засобами медіаосвіти.

Під змістовим компонентом ми розуміємо інтеграційну здатність майбутнього вчителя іноземної мови, яка перетворює процеси відбору, засвоєння, переробки, трансформації і генерації медіаосвітньої інформації в особливий тип наочно-специфічних знань, що дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати медіаінформацію в практичній діяльності.

Цей компонент характеризується знаннями законодавчих документів та державних стандартів базової і повної середньої освіти, провідних наукових принципів, фундаментальних законів, теорій і положень, володінням спеціальною фаховою термінологією, а також інформацією щодо актуальних проблем та інновацій в освіті, що передбачає обізнаність із сучасними методами та прийомами формування логічного, операційного, алгоритмічного та критичного мислення учнів.

Саме через засоби масової комунікації (друковані засоби, відео-продукція, телебачення, Інтернет, радіомовлення) відбувається процес укорінення соціокультурних знань майбутніх вчителів іноземних мов про цінності та моделі поведінки, що домінують у певний час розвитку мультикультури суспільства. Студенти мають широкі можливості

для розширення кругозору, знайомства з іншим культурами, включення в освітній процес на основі сучасних інформаційних технологій, але комерційні засади більшості медіаструктур (відеопрокат, супутникове та кабельне телебачення, радіо) створюють умови для проникнення антигуманних, антидуховних, аморальних відео-, теле-, радіопрограм до широкого кола молоді. Медіа є системою неформальної освіти та просвітництва різних груп населення, що суттєво впливає на засвоєння соціальних норм, формування ціннісних орієнтацій особистості [4, с. 3]. Тому в професійній підготовці майбутнього вчителя іноземної мови, варто приділити значну увагу формуванню критичного мислення студентів, не лише здібностям використовувати різноманітну інформацію, умінням використовувати її у своїй педагогічній діяльності, а й адаптувати її до рівня учнів різних вікових категорій.

Сучасний вчитель іноземної мови повинен володіти знаннями, які значно перевершують знання своїх учнів, бути в курсі популярних серед підлітків сайтів, володіти інформацією, яка їм подається, тоді він буде готовий направити знання і думки своїх учнів в правильне русло, дати відповідь на питання, допомогти розібратися у суті речей. Від цього залежить формування особистості учня, їх бачення та сприйняття навколишнього світу.

Операційно-діяльнісний компонент вміщує у собі систему навчально-професійних дій. Цей компонент визначається оволодінням студентами професійно-педагогічними вміннями, необхідними та достатніми для успішного формування медіакомпетенції потенційних учнів. За допомогою технічних засобів (телевізор, магнітофон, телефон, смартфон, комп'ютер) та інформаційних технологій (аудіо запис, електронна пошта, Інтернет) формуються вміння самостійного пошуку, аналізу і відбору, організації, перетворення, зберігання, передачі інформації відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу. Цей компонент передбачає: оволодіння студентами специфічними навичками оперування медіаматеріалами; створення власних медіапродуктів, що стимулює роботу з різними медіаджерелами інформації (електронний підручник, електронні довідники, наукові журнали тощо).

Майбутні вчителі іноземних мов повинні володіти *мотиваційними вміннями* (вміння мотивувати своїх потенційних учнів до застосування медіаосвітніх технологій у своїй навчальній діяльності); *гностичними* (уміння переробляти, зберігати та узагальнювати медіаінформацію, виділяти головне та другорядне при виконанні медіосвітніх завдань, логічно мислити та приводити доведення своїх міркувань, працювати з навчальною літературою онлайн, давати оцінку власній професійній діяльності, володіння технічними засобами навчання, зокрема комп'ютерною технікою); *конструктивно-планувальними* (оволодіння новою медіаосвітньою інформацією, раціональне використання її в науково-педагогічній роботі, вивчення нових медіаосвітніх технологій, кращого педагогічного досвіду та його творче використання у власній професійній діяльності); *комунікативно-навчальними* (встановлювати педагогічно вмотивовані контакти з своїми потенційними учнями, своїми колегами, умінням слухати, сприймати та відтворювати інформацію, вести діалог, брати участь у дискусіях, вести переговори, переконувати і відстоювати свою точку зору), шукати різну автентичну інформацію (текстову, звукову, графічну, мультимедійну, зокрема за допомогою Інтернету), в умовах телеконференцій, аудіо- та відеоконференцій, чатів, листуванні по електронній пошті, стисло і чітко формулювати власну думку, терпимо і з повагою ставитися до позиції партнерів, аргументовано викладати свою точку зору; *організаційними* (вміння визначати цілі та завдання медіаосвітніх технологій, прогнозувати шляхи, способи дій і засоби досягнення професійних завдань, здійснювати самоконтроль та самовиховання, рефлексію власної медіаосвітньої діяльності, вносити, якщо необхідно, корективи у власну діяльність); *контролюючими* (виправляти власні помилки, самостійно редагувати, виправляти та оцінювати медіатекст, розпізнавати помилки в судженнях партнера, визнавати і виправляти помилки у своїх судженнях), *адаптивними* (приспосовуватись до нового медіа-інформаційного середовища шляхом надбання нових медіаосвітніх знань і умінь); *проектувальними* вміннями (формулювати цілі діяльності, працювати з інформацією з метою діагностики і організації виконання професійно-педагогічних завдань, проектувати свої варіанти вирішення професійно-педагогічних завдань, розробляти методику практичної реалізації проектів,

планів, моделей, здійснювати оцінку кінцевого результату професійно-педагогічної діяльності тощо) [2, с. 29-30].

У процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, ми також визначаємо *особистісно-рефлексивний компонент*, який характеризується прагненням до постійного підвищення власної медіакомпетентності, здатності до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності, вмінням організувати професійну діяльність за новими медіаосвітніми технологіями.

Цей компонент знаходить вияв в оволодінні прийомами самореалізації й розвитку індивідуальності в процесі медіаосвітньої діяльності, готовності до медіаосвітнього росту, в здатності до критичного мислення під час роботи з медіаінформацією, в умінні раціонально організувати власну працю без перевантажень у часі й силах, здійснювати діяльність напружено, але без втоми і з позитивними результатами.

Серед особистісних якостей майбутнього вчителя іноземної мови у новому медіа-інформаційному просторі ми виокремлюємо емпатійність, толерантність, комунікабельність, конгруентність, активність, ініціативність, креативність, гнучкість мислення та розвинене критичне мислення [2, с. 30].

Отже, на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних підходів до вивчення психолого-педагогічного феномена „професійна компетентність”, вимоги нового інформаційного простору, вважаємо, що професійна компетентність вчителя іноземної мови, включає в себе сукупність перерахованих характеристик особистості вчителя, які набуваються ним на різних етапах його професійного становлення і за умови виконання різнохарактерної діяльності. З огляду на це, досягти високого рівня інтелектуального розвитку особистості можливо тільки через новий підхід до використання форм активізації пізнавальної діяльності, серед яких ми виокремлюємо медіаосвіту, яка бере участь у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григорьева И. В. Медиаобразование будущих педагогов в условиях информационного общества // Образование и общество и в условиях глобализации: V Международная научная конференция/ сост. Ю. Г. Бабаева, В. В. Любецкий, Е. И. Полякова, В. А. Потатуров, Е. И. Тимина, В. С. Юрчук – М.: МИЭМП, 2009. – 408 с.
2. Іць С. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами медіаосвіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Іць Світлана Вікторівна. – Житомир, 2014. – 347 с.
3. Казаков Ю. М. Медіаграмотність сучасного фахівця як компонент професійної культури / Ю. М. Казаков // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – 2009. – Вип. 157. – С. 78-82.
4. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2007. – 20 с.
5. Калініна Л. В. Методичні інновації у викладанні іноземних мов у вищій школі // Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – С. 354-371.
6. Чернов А. А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы – Монография // М., 2003, «Дашков и К°» – 232 с.
7. Шабунова А. О. Вплив медіаосвіти на формування особистості в умовах інформаційного суспільства / А. О. Шабунова // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник / М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут». - К. : Політехніка, 2009. - № 2 (26)/ 2009. - С. 153-157.